

ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
KOMISJA ZG DO WSPÓŁPRACY Z MŁODZIEŻĄ SZKOLNĄ
ŚRODOWISKO WILEŃSKIE w WARSZAWIE

POLSKIE PAŃSTWO PODZIEMNE

Robert Kowalewski
klasa III G
Samorządowe Gimnazjum
im. Jana Pawła II
w Bolszewie

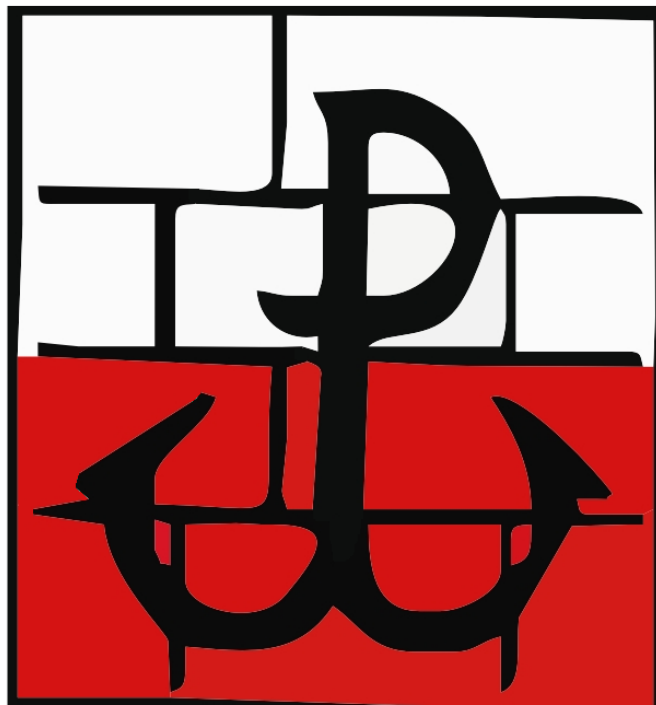
Warszawa 2009

Opracowanie w ramach konkursu
„Młodzież o Polskim Państwie podziemnym
i Armii Krajowej”
Organizowanego przez Światowy Związek Żołnierzy
Armii Krajowej,
Komisję Zarządu Głównego do Spraw Współpracy
z Młodzieżą Szkolną i
Środowisko Wileńskie w Warszawie
Okładka i formatowanie Janusz Bohdanowicz „Czortek”

Praca napisana pod kierunkiem Pani mgr Aleksandra Hirsch

Adres kontaktowy: Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka 4 m. 66
Tel. 22-854-05-23, kom.662 -249-166
E-mail: janusz40@poczta.onet.pl

**POLSKIE
PAŃSTWO
PODZIEMNE
WŁADZE
ADMINISTRACYJNE**

Opracował: Robert Kowalewski

Samorządowe Gimnazjum im. JP II w Bolszewie

SPIS TREŚCI

1. Wstęp od autora.
2. Rozpoczęcie II wojny światowej.
3. Sytuacja Polaków podczas okupacji.
4. Narodziny i budowa Polskiego Państwa Podziemnego.
5. Struktura PPP i rząd „londyński”.
6. Polskie siły zbrojne i ich działanie.
7. Szare szeregi i Mały Sabotaż.
8. Kierownictwo Dywersji (Kedyw).
9. Organizacja Niepodległość.
10. Walka cywilna z okupantem.
11. Wymiar sprawiedliwości.
12. Rozwój prasy i czytelnictwa.
13. Tajna oświata.
14. Kultura.
 - a. Literatura
 - b. Muzyka.
 - c. Teatr
 - d. Inne formy kulturalne
15. Upadek Polskiego Państwa Podziemnego.
16. Proces „szesnastu”.
17. Organizacja Wolność i Niezawisłość.
18. Źródła i bibliografia.

1. Wstęp od autora

„Trzeba wspomnieć wszystkich, zamordowanych rękami także polskich instytucji i służb bezpieczeństwa pozostających na usługach systemu przyniesionego ze wschodu. Trzeba ich przynajmniej przypomnieć przed Bogiem i historią, aby nie zamazywać prawdy naszej przeszłości, w tym decydującym momencie dziejów.”

JAN PAWEŁ II (18.05.1994)

olskie Państwo Podziemne istniało przez cały okres trwania II wojny światowej. Było odpowiedzią na IV zabór Rzeczypospolitej. Ten okres był bardzo trudny dla Polaków, działanie w konspiracji było czynem heroicznym. Polacy czuli potrzebę posiadania własnego państwa – nawet w podziemiu. Czy my dzisiaj sobie wyobrażamy życie bez prawa do wolności? Tego najważniejszego prawa pozbawiono tamto pokolenie Polaków. PPP było dla nich jakiegoś rodzaju powrotem do polskości (do własnego państwa). Był to nie tylko fenomen na skalę Polski, ale także na arenie światowej – nigdzie nie powstało tak świetnie prosperujące konspiracyjne państwo. Powstało ono z 3 konieczności – odtworzenia sił zbrojnych, powrotu do działalności politycznej oraz wznowienia struktur administracyjnych Polski. Nie był to jednak samodzielny twór, lecz struktury podległe oficjalnemu Rządowi II Rzeczypospolitej – było to państwo legalne wg polskiej konstytucji. Było to połączenie inicjatyw „odgórnych” (polityków) oraz „oddolnych” (małe lokalne inicjatywy ludności polskiej). W tym opracowaniu mam zamiar wskrzesić ten czas, w którym istniało Polskie Państwo Podziemne. Przybliżę główne idee, jego historię, ważniejsze organizacje (m.in. AK, Szare Szeregi).

II Rzeczpospolita

Polska Rzeczpospolita Ludowa

2. Rozpoczęcie II wojny światowej

września 1939 r. niemiecki okręt wojenny ostrzelał Wojskową Składnicę Tranzytową na Westerplatte – rozpoczęło to nową wojnę, bardziej krwawszą i bestialską niż poprzednia, w której miały zginąć miliony. Tego samego dnia na granicy polsko-niemieckiej rozpoczęły się działania zbrojne wymierzone w

Żołnierze niemieccy przekraczają granicę polską

Polskę – były one poprzedzone akcjami zaczepnymi. Niemcy rzucili przeciw Polsce 1850 tys. żołnierzy (wobec 950 tys.), 11 tys. dział (wobec 4,3 tys.), 2800 czołgów (wobec 700), 2000 samolotów (wobec 400). Jak widać polski arsenał wojskowy nie był tak liczny jak niemiecki, ustępował także w sposób techniczny. Jednakże Polacy stawiali zacięty opór przeciwko agresorowi – III Rzeszy Niemieckiej. 1 września 1939 r. o 4⁴⁵ czasu polskiego rozpoczął się gniew Rzeszy na Rzeczpospolitą Polskę – niemiecki pancernik „Schleswig-Holstein” ostrzelał polską placówkę na Westerplatte, której broniło 182 żołnierzy pod dowództwem mjra Henryka

Sucharskiego. Mieli bronić się od 6 godz. do 12, a pełnili swój obowiązek wobec ojczyzny aż do 7 września. Już 6 IX polski rząd opuścił Warszawę kierując się na Wołyń, Naczelnny Wódz przeniósł swą kwaterę do Brześcia. 7 i 8 września armie „Pomorze” i „Poznań” ruszyły w stronę Warszawy, w tym samym kierunku podążały oddziały niemieckie, dowództwo nad obiema polskimi armiami objął gen. Tadeusz

"Schleswig Holstein" ostrzeliwuje Westerplatte

Kutrzeba. 9 września ruszyło polskie natarcie znad Bzury, 12 września wydano rozkaz o przerwaniu bitwy oraz o wróceniu na poprzednie pozycje, armia „Poznań” miała uderzyć w kierunku Sochaczewa, a „Pomorze” uderzyć w kierunku Skierniewic. 14 września przeprowadzono natarcie, polskie dywizje walczyły przeciwko armii niemieckiej,

wspieranej przez lotnictwo i czołgi. Gen. Kutrzeba zdecydował o wycofaniu walczących wojsk do Warszawy – dotarły tylko 2 dywizje. Bitwa nad Bzurą trwała od 9 IX do 18 IX. 17 IX Armia Czerwona wkroczyła na wschodnie kresy Polski. Tego samego dnia Ignacy Mościcki, premier Felicjan Sławoj-Składkowski, marsz. Edward Rydz-Śmigły udali się do Rumunii, gdzie zostali internowani. Zaciętą walkę toczyła Samodzielna Grupa Operacyjna „Narew” pod dowództwem kpt. Władysława Raginisa. 720 żołnierzy walczyło przeciwko 42,200 Niemców, którzy mieli wsparcie w postaci lotnictwa, artylerii, czołgów. Ten punkt obronny bronił się przez 3 dni, do 9 IX – gdy Niemcy zagrozili straceniem polskich jeńców, kpt. Raginis zwolnił obrońców tych „polskich Termopil”, a sam popełnił samobójstwo, wysadzając się granatem, gdyż obiecał, że obroni tę pozycję albo poniesie śmierć. Do 28 września trwała obrona Warszawy – obroną cywilną dowodził Stefan Starzyński (prezydent miasta), a obroną wojskową – gen. Walerian Czuma. Najdłużej bronił się Hel – bo aż do 2 X. Załoga liczyła 2,8 tys. żołnierzy pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga.

Tak oto zakończyła się walka obronna Polski – Polacy mogli zapomnieć przez 6 lat o państwie z prawdziwego zdarzenia, a przez 50 lat o kraju, za który walczyli.

3. Sytuacja Polaków pod okupacją

olska znalazła się pod okupacją
p² państw – III Rzeszy Niemieckiej
i Związku Socjalistycznych
Republik Radzieckich. Niemcy
hitlerowskie podzieliły swoje łupy
na 2 części – ok. 92 tys. km² ziem
włączyły do Rzeszy (ziemie
zachodnie i północno-zachodnie),
a z środkowej Polski utworzono
Generalne Gubernatorstwo

(obejmujące ok. 96 tys. km²). Było to sztuczne państwo, zarządzane przez Niemców. Związek Radziecki otrzymał tereny leżące na wschód od Bugu i Sanu, łączne ok. 200 tys. km². Hitlerowcy likwidowali wszystkie polskie instytucje (urzędy, szkoły, teatry, biblioteki). Polaków zaczęto wywozić z ziem wcielonych do Rzeszy na tereny GG. Gubernatorem GG został Hans Frank, a stolicą ustanowiono Kraków. Mieszkańcy GG mieli służyć

Wysiedlenie Polaków z Wielkopolski

Niemcom, a niektórzy zostali przeznaczeni do wytepienia zgodnie z *Generalplan Ost* (Generalnym Planem Wschodnim). W GG funkcjonowały jedynie szkoły podstawowe oraz zawodowe, teatrzyki, kina (wyświetlające niemieckie filmy propagandowe) oraz „gadzinówki” (gazety wydawane przez okupanta w języku polskim).

Wejście od obozu Auschwitz

Niemcy tworzyli na obszarach polskich obozy koncentracyjne, które miały być miejscem wyniszczenia Polaków oraz członków innych narodowości. Do najbardziej znanych obozów należą – Auschwitz, Stutthof, Majdanek, Płaszów. W latach 1940-1945 do Auschwitz trafiło 140 tys. Polaków, z czego połowa zginęła z powodu głodu, tortur, egzekucji...

Nie lepiej żyło się pod okupacją Związku Radzieckiego. Stalin w przeciwieństwie do Hitlera ukrywał swój zamiar zniszczenia Polaków – uważał się za obrońcę mas pracujących dla polskich kapitalistów. Okupant radziecki likwidował na terenie „Zachodniej Białorusi i Ukrainy” wszelkie instytucje i placówki polskie, zostały one zastąpione radzieckimi. Nie zamknęli uniwersytetów – aresztowali tylko profesorów, którzy nie chcieli kształcić młodych ludzi w duchu ideologii marksistowskiej. Zamknięto wszystkie polskie gazety, a zastąpiono je socjalistycznymi. W latach 1940-1941 zarządzono 4 deportacje – Polaków zsyłano w niegościnne części ZSRR (np. Syberia, Kazachstan). Wywieziono ok. 400 tys. ludzi z terenów włączonych do Związku Radzieckiego.

Tak wyglądał los Polaków pod okupacją niemiecką i radziecką. Zachowanie okupantów nie bardzo się od siebie różniło. Hitler pokazywał, że chce wytepić naród polski, a Stalin robił pozory w sprawie wytepienia naszego narodu.

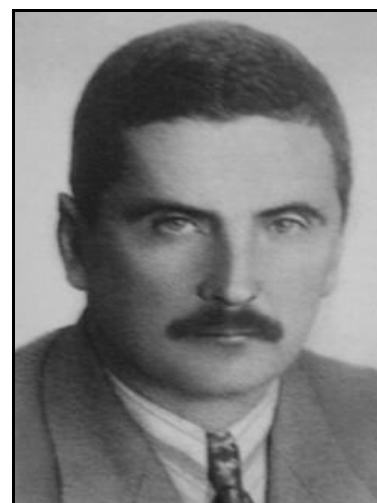
4. Narodziny Polskiego Państwa Podziemnego

óznym wieczorem 17 września polskie władze P (prezydent – I. Mościcki, premier - F. Sławoj-Składkowski i cały rząd, Naczelnny Wódz – E. Rydz-Śmigły) przedostali się do Rumunii. Tam wydano orędzie do narodu polskiego. Za to przesłanie do Polaków najwyższe władze Polski zostały internowane. I. Mościcki zgodnie z konstytucją kwietniową z 1935 r. przekazał swój urząd Władysławowi Raczkiewiczowi, który desygnował na Prezesa Rady Ministrów RP gen. Władysława Sikorskiego. Dzięki temu zabiegowi Polska nadal posiadała władzę wykonawczą. Miejscem gdzie przebywał Rząd Polski na uchodźstwie było miasto Angers pod Paryżem, a następnie Londyn (po zajęciu przez Niemców Francji). W skład rządu wchodziły takie partie jak: Stronnictwo Narodowe, Stronnictwo Pracy, Stronnictwo Ludowe, Polska Partia Socjalistyczna. Odpowiednikiem parlamentu została Rada Narodowa RP, której przewodniczącym został Ignacy Padarewski (znany pianista).

26 IX do Warszawy przybył mjr dypl. Edmund Galinat, który przyleciał z Bukaresztu na polecenie E. Rydza-Śmigłego – Galinat miał stworzyć w okupowanej Polsce podziemną konspirację, walczącą z okupantem. Jednak gen. Juliusz Rómmel postanowił inaczej – powierzył gen. Michałowi Tokarzewskiemu-Karaszewiczowi zadanie prowadzenia dalszej walki z okupantem, przekazał mu także 750 tys. zł na funkcjonowanie *Służby Zwycięstwu Polski*. Pierwszym zastępcą komendanta głównego został płk dypl. Stefan Rowecki (zgodził się na to z niechęcią). Komisarzem cywilnym SZP został Mieczysław Niedziałkowski. Gen. Tokarzewski rozpoczął podróż po okupowanym kraju. Był w Lublinie, Kielcach, Krakowie, Tarnowie, Częstochowie i Zagłębiu. Śmieszna sytuacja spotkała go w Krakowie, gdzie mieszkał w jednym mieszkaniu z SS-manami. Jeden z nich poprosił gen. o zbadanie chorego kolegi (usłyszał

. Tokarzewski-Karaszewicz

S. Rowecki

jak gospodyni zwraca się do niego „doktorze”). Gen. zrobił to, postawił diagnozę oraz polecił odpowiednie leki. W podzięcie SS-mani zapobiegli rewizji jego samochodu przez Wehrmacht. Gen. wrócił z podróży zadowolony. SZP miała podlegać każdemu legalnemu rządowi Rzeczypospolitej, jednak W. Sikorski nie miał do tej organizacji zaufania. 13 listopada 1939 r. przekształcił SZP w *Związek Walki Zbrojnej*. Komendantem głównym ZWZ został gen. Kazimierz Sosnkowski. ZWZ zostało podzielone na 6 obszarów. 15 XII 1939 r. ZWZ liczyło 24 tys. żołnierzy. Dnia 30 VI 1940 r. gen. Rowecki przejął władzę w ZWZ. 14 II 1942 r. Naczelny Wódz rozkazał przemianować ZWZ na *Armię Krajową*. Gen. Rowecki został komendantem. Całe terytorium zostało podzielone na mniejsze obszary, którymi łatwiej się dowodziło. AK stanowiło oficjalną armię polską, która podlegała rządowi RP na uchodźstwie.

5. Struktura PPP i rząd „londyński”

olskie Państwo Podziemne posiadało trójpodział władzy (władzę P wykonawczą – prezydent i Rada Ministrów, ustawodawczą – Rada Narodowa RP, sądowniczą – niezawisłe sądy działające w okupowanej Polsce). Trzema głównymi strukturami organizacyjnymi były:

- Delegatura Rządu z wydziałami wywiadu, dywersji, oświaty, sądownictwa i polityki,- partie polityczne tworzące koalicję rządową (Stronnictwo Narodowe, Stronnictwo Pracy, Stronnictwo Ludowe, Polska Partia Socjalistyczna),- siły zbrojne (Armia Krajowa).

16 kwietnia 1940 r. uzgodniono uchwałę, dzięki której w państwie działał Delegat Rządu na Kraj, któremu podlegały ważniejsze wydziały w okupowanej Polsce, przysługiwała mu ranga wicepremiera. Pierwszym Delegatem był płk Jan Skorobohaty-Jakubowski (pełnił tę funkcję tymczasowo) w II poł. 1940 r. Jego następcą Cyryl Ratajski, który pełnił swoją funkcję od XII 1940 r. do VIII 1942 r. Potem w czasie IX 1942 – II 1943 Jan Piekałkiewicz. Po nim Delegatem został Stanisław Jankowski (V 1943 – III 1945). Jedną z ostatnich osób pełniących ten zaszczyt był Stefan Korboński (IV – VI 1945). Jerzy Braun pełnił jako ostatni tą funkcję od 28 VI 1945 r. Komendantami głównymi AK byli gen. dyw. Stefan Rowecki (VI 1940 – VI 1943), gen. dyw. Tadeusz Komorowski (VIII 1943 – IX 1944), a ostatnią osobą gen. bryg. Leopold Okulicki (X 1944 – 1945). Istniały także niezawisłe sądy, które nie tylko wydawały wyroki na zdrajców narodu polskiego, ale także wypełniały te wyroki i podawały je

do opinii publicznej (prasa podziemna). Polskie siły zbrojne przeprowadzały różnego rodzaju akcje wymierzone w okupanta. O tym wszystkim za chwilę.

6. Polskie siły zbrojne i ich działanie

jak już wspomniałem SZP przekształciło się w ZWZ, a to w AK. Armia Krajowa była podzielona na okręgi, a te dzieliły się na obwody (powiaty), a te ostatnie zostały podzielone jeszcze na placówki. W sierpniu 1942 r. Sikorski wydał rozkaz podporządkowania się wszystkim organizacjom wojskowym Armii Krajowej, ten zabieg zasilił w znacznym stopniu szeregi konspiracyjnej armii. Największe wpływy AK miało w części centralnej i południowej okupowanej Polski, a najmniejsze na ziemiach wcielonych do Rzeszy i Związku Radzieckiego. Koncepcją AK było ogólne powstanie zbrojne przeciwko okupantowi, w chwili gdy załame się jego potęga. Liczono oczywiście na wsparcie Polaków służących w zachodnich strukturach wojskowych (pomoc lotnicza, zrzuty, bombardowania). Wraz ze zmianami na frontach II wojny światowej (głównie front wschodni w Europie) opracowano plan „Burza”, który miał na celu współdziałanie z żołnierzami Armii Czerwonej, która musiała wkroczyć na tereny okupowanej Polski. Polacy mieli witać Armię Czerwoną jako gospodarze. Pierwszym miejscem, gdzie rozpoczęto realizowanie akcji „Burza” był Wołyń, tam w drugiej połowie marca 1944 r. jedna z dywizji AK współdziałała z żołnierzami z Frontu (armii) Białoruskiego. Następnie dochodziło także do współpracy w okręgach Lwowskim, Wileńskim oraz na Lubelszczyźnie. Często dochodziło także do konfliktów między żołnierzami ACz a AK. Kończyły się one zazwyczaj niepowodzeniem wojsk polskich – rozbiciem i internowaniem. W lipcu gen. Tadeusz Komorowski podjął decyzję o

Powstańcy Warszawscy

Patrol por. "Agatona" z batalionu "Pięść"

powstaniu w Warszawie (momentem powstania miało być podejście Armii Czerwonej pod Warszawę). Poparł ją sztab AK i rząd emigracyjny. AK w Warszawie liczyła 30 tys. ludzi (broni mogło wystarczyć tylko dla 6 tys.). 1 sierpnia 1944 r. o godz. 17⁰⁰ w okupowanej Warszawie wybuchło powstanie. Była to zła decyzja – Stalin nie myślał o pomocy dla walczącej Warszawy, a pokonanie rozkładającej się potęgi Niemiec miało zająć jeszcze 9 miesięcy największym potęgom świata. Polacy nie zdobyli ważniejszych punktów strategicznych (mostów, lotnisk). Po 63 dniach (2 października) powstanie upadło. Straty były niesamowite – zginęło 15 tys. Akowców, 6 tys. zostało rannych, a 16 tys. pojmano, zabito 180 tys. cywilów. Stolica została obrócona w proch, a mieszkańcy musieli opuścić miasto. AK dokonywały też akcji wojskowych jak wysadzenia torów, wykolejania pociągów (ok. 730 transportów wojskowych) oraz wysadzania mostów (ok. 40). Polacy nie byli bezczynni podczas wojny.

7. Szare szeregi i Mały Sabotaż

zare szeregi to kryptonim Związku Harcerstwa Polskiego, które musiało podczas wojny zejść do podziemia. SS zajmowało się przede wszystkim wychowywaniem młodych pokoleń (podatnych także na propagandę niemiecką) poprzez działania patriotyczne. ZHP było podzielone na 3 filary (wg grup wiekowych):

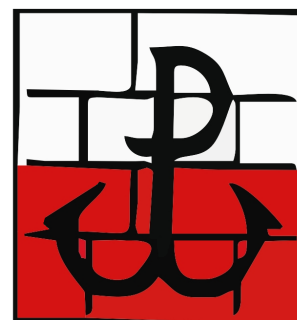
- „Zawisza” – 12-14 lat,
- Bojowe Szkoły – 15-17 lat (nauka walki),
- Grupy Szturmowe - >17 lat (akcje dywersyjne).

Przewodniczącym został ks. Jan Paweł Mauersberger do 12 VIII 1942 r., a potem jego funkcję pełnił dr Tadeusz Kupczyński. U schyłku 1940 r. hm. Aleksander Kamiński wpadł na pomysł założenia organizacji „Wawer”, której głównym celem miało być działanie sabotażowe na niekorzyść okupanta. 5 grudnia 1940 r. pięcioro dorosłych ludzi wybijało szyby u warszawskich fotografów, którzy na witrynie mieli zdjęcia niemieckich żołnierzy. „Wojna” jaką prowadził „Wawer” toczyła się głównie na murach i parkanach, gdzie wypisywano m. in. „Polska walczy”, „Polska

Zawiszacy z Harcerskiej Poczty Polowej.

zwycięży”, „Hitler kaputt”, „Pawiak pomścimy” i wiele innych, które trudno tu wypisać. Rysowano także karykatury Hitlera z podpisem „hycler”, swastyki na szubienicach albo wypisywano na latarniach „tylko dla Niemców”. Młodzi Polacy mieli wiele świetnych pomysłów, jak dokuczyć okupantowi. W kinach, gdzie puszczono niemieckie filmy propagandowe, rozpylano chemikalia i cuchnące gazy, by zmusić widzów do opuszczenia sali. Wawerczycy byli mistrzami w zrywaniu niemieckich flag z różnych instytucji oraz wieszaniu polskich (np. na święta narodowe – 11 listopada, 3 maja itd.). Podłączali się do niemieckich ulicznych „szczekaczek” i puszczali audycje Polski Walczącej. Kolportowali ulotki i podziemną prasę, co było zadaniem niełatwym. Malowano także na ścianach symbol Polski Walczącej – stylizowaną kotwicę, na której projekt odbył się podziemny konkurs.

Kotwica

8. Kierownictwo dywersji (KEDYW)

kwietniu 1940 r. powołano W Związek Odwetu w celu prowadzenia tzw. walki ograniczonej. Latem 1941 r. założono organizację „Wachlarz”, która miała zajmować się obroną granicy wschodniej w razie ogólnopaństwowego powstania. Przeprowadziła ona wiele akcji dywersyjnych.

Pod koniec 1942 r. rozwiązano Związek Odwetu i „Wachlarz”. W to miejsce powstało Kierownictwo Dywersji (Kedyw), którego dowódcą został płk. Emil Fieldorf („Nil”). Zadaniem Kedywu było tworzenie oddziałów partyzanckich. Ważną rolę pełnili w Kedywie cichociemni (spadochroniarze wyszkoleni w Wlk. Brytanii). Zajmowali się oni organizacją i szkoleniem polskiego ruchu oporu w kraju przeciwko hitlerowskiemu okupantowi. Na kurs cichociemnych zgłosiło się 2200 kandydatów, z czego 605 ukończyło go z pozytywnym wynikiem.

Pierwszy zrzut do Polski odbył się w nocy z 15 na 16 lutego 1941 w Dębowcu. Ostatni zrzut miał miejsce 28 grudnia 1944. Cichociemni działali na wszystkich odcinkach walki prowadzonej przez AK. Walczyli w oddziałach partyzanckich, w wywiadzie, sabotażu i dywersji. Przekazywali swoją wiedzę podczas kursów w szkołach podchorążych. Wyróżniali się bojową postawą, profesjonalizmem w działaniu, dobrym wyszkoleni

9. Organizacja Niepodległość

Idea powstania tej organizacji pojawiła się w połowie 1943 jako rozwinięcie instrukcji rządu w Londynie przewidującej zachowanie konspiracji cywilnej w przypadku nienawiązania stosunków z ZSRR. Była to organizacja podziemna, która miała powstać po wkroczeniu na tereny polskie Armii Czerwonej z kadr Armii Krajowej. Struktury organizacji NIE miał tworzyć sztab powołany w kwietniu 1944 r. z płk. Augustem Emilem Fieldorfem - "Nilem" na czele, zastępcą pułkownikiem K. Babińskim (Luboń) oraz ppłk. L. Muzyczkiem (Benedykt). Płk. A. Fieldorf został powołany do stworzenia siatki organizacyjnej, później miał zostać Szefem Sztabu Komendy Głównej NIE. Płk. Leopold Okulicki "Niedźwiadek" miał zostać głównym Komendantem, powołanym przez Naczelnego Wodza - gen. Kazimierza Sosnkowskiego. Powstanie warszawskie zdeorganizowało tworzone struktury. Większość oficerów przeznaczonych do NIE wzięło udział w powstaniu, a sztab płk. Fieldorfa stracił jakikolwiek kontakt z komórkami działającymi na wschód od linii frontu. W 1944 r. S. Mikołajczyk wysłał płk. Okulickiemu wytyczne w sprawie konspiracji na kresach wschodnich. Okulicki wraz z J. Jankowskim tworzył struktury. Okulicki konsultował się z przedstawicielami największych partii politycznych, które miały tworzyć kierownictwo polityczne NIE. W 1945 r. Okulicki przekazał komendę płk. Fieldorfowi. Ten jednak został zatrzymany przez NKWD w marcu 1945 r. Gen. Anders depeszą z 7 maja 1945 formalnie rozwiązał organizację.

10. Walka cywilna z okupantem

kwietniu 1941 r. w ramach Biura Informacji i Propagandy KG ZWZ powstało Kierownictwo Walki Cywilnej, która miała kierować oporem ludności cywilnej. Już w kwietniu 1942 r. KWC przeszło pod kontrolę Delegatury Rządu, na jej czele stanął Stefan Korboński. Już w maju tego roku wydano odezwę do rodaków, w której zawarto także „10 Przykazań Walki Cywilnej” (w dekalogu była mowa m. in. o pomocy innym Polakom, działaniu na niekorzyść Niemców itd.). 15 lipca 1943 r. powstało Kierownictwo Walki Podziemnej z fuzji Kierownictwa Walki Konspiracyjnej i Kierownictwa Walki Cywilnej. Zadaniem KWP było przede wszystkim propagowanie oporu wśród wszystkich warstw społeczeństwa polskiego. Wzywano do bojkotowania niemieckich inicjatyw, sabotowania niemieckiej służby budowlanej, nieprzestrzeganie przez pracodawców taryf zarobkowych. Najgorszą metodą walki cywilnej (dla okupanta) był opór ekonomiczny. Powstawały czarne rynki, bez których nie można sobie wyobrazić życia w tamtych ponurych czasach. Polskie wsie uchylały się od ekonomicznych żądań Niemców, wyrażano opór przeciwko przymusowej wywózce Polaków na roboty do Niemiec. Prowadzono także propagandę, by pracować nierzetelnie i wolno w niemieckich zakładach (symbol żółwia). Kradziono niemieckie towary (nawet 10 t węgla naraz) oraz sprzęt z fabryk. Napadano także na niemieckie fabryki. Na każdym szczeblu życia codziennego Polacy utrudniali życie okupantowi.

11. Wymiar sprawiedliwości

Polskim Państwie Podziemnym istniał niezawisły wymiar sprawiedliwości, który osądzał kolaborantów i zdrajców, a także publikował wyroki w polskiej prasie podziemnej. Zgodnie z uchwałą z 16 kwietnia 1940 r. powstały Sądy Kapturowe w Kraju. Znajdowały się one przy komendantach ZWZ i sądziły członków tejże organizacji. Później powstały sądy przy Delegacie Rządu, które mogły skazywać wszystkich obywateli polskich. Sądziły trzyosobowe zespoły, w których skład wchodził prokurator, sędzia i co zaskakujące – obrońca. Sądy Kapturowe mogły skazywać jedynie na karę śmierci lub uniewinnić oskarżonego. Z dniem 1 stycznia 1942 r. SK przekształcono w Wojskowe Sądy Specjalne

(WSS). Nowością był fakt, iż oprócz uniewinnienia i kary śmierci można było sprawę zawiesić na czas wojny lub gdy czyn zasługiwał na karę więzienia (które z jasnych powodów było niemożliwe). Postępowanie mogło zostać zawieszono z powodu wniosku prokuratora. Komendant AK zatwierdzał wyrok. 6 lipca 1941 r. została utworzona sieć Cywilnych Sądów Specjalnych, które miały zajmować się osobami cywilnymi. W PPP istniały także Komisje Sądzące Walki Podziemnej (ok. 30), których zadaniem było wydawanie wyroków w sprawach mniejszej wagi. Wydano łącznie kilkaset wyroków. Kary jakie występowały to: nagana, infamia, kary cielesne, upomnienia. W okresie od 1 lutego 1943 r. do powstania warszawskiego Komisje Sądzące wydały werdykty dotyczące 142 osób. Popełniane przestępstwa to kontakty intymne polskich kobiet z Niemcami, zbyt gorliwa współpraca z okupantem, kolaboracja, donosicielstwo, hazard, przywłaszczanie mienia publicznego, działalność w niemieckich organizacjach (np. policja granatowa). Komisje orzekały wyroki na podstawie specjalnego regulaminu. Polska chociaż znajdowała się cały czas pod okupacją to posiadała jeden z najważniejszych organów w państwie – czyli niezawisłe sądy, które wydawały wyroki.

12. Rozwój prasy i czytelnictwa

Strona tytułowa „Gońca Krakowskiego”

„Biuletyn informacyjny” z 2 sierpnia 1944 r.

okupowanej Polsce zniszczono wszelką niezależną prasę, oprócz tej która miała działać w celach propagandowych. Podziemie zaczęło wydawać prasę i książki – w pierw jednak wydawano ulotki, w których informowano społeczeństwo polskie, że wojna nadal trwa i powstał rząd emigracyjny. Prasa miała na celu dawanie rzetelnych informacji o sytuacji

na frontach i w Polsce, a także kształtować opinię czytelnika. Podziemne gazety „chodziły” z ręki do ręki, a także z ust do ust. Praca w konspiracyjnej drukarni, kolportaż należały do najtrudniejszych zadań dla członków PPP. Pod okupacją III Rzeszy w 1939 r. ukazywało się 50 tytułów pism, gdy już w 1940 r. ponad 250. Prasa Podziemna kształtowała opinie i nastroje społeczeństwa polskiego. Wydawano także pisma satyryczne – które były silnym orężem w walce przeciwko Niemcom (rysowano różne obrazki, np. hitlerowców którzy prowadzili Jezusa Chrystusa). Dodawało to na pewno otuchy, a także wiary że Polska powstanie z martwych tak jak Jezus Chrystus. Hitlerowcy pracowali nad rozpracowaniem konspiracyjnych drukarni – w 1941 r. wykryli 27 punktów małej poligrafii i 3 drukarnie, w 1942 r. 2 drukarnie, w 1943 r. 6 drukarni, a w 1944 r. 5 drukarni. Gazetą wydawaną przez organ SZP-ZWZ-AK był „Biuletyn Informacyjny”, który ukazywał się w 317 nr o nakładzie 30 tys. przez wszystkie lata wojny. Hitlerowcy próbowali kopiować/podpisywać się pod niektóre polskie gazety. Niemcy wydawali „Gońca Krakowskiego”, który miał być imitacją podobnej polskiej gazety. Nie pozostawiono tego bez odzewu. Wydano wierszyk: „Bo się boją [Niemcy] strasznie rosyjskiej nawały... Gdy sobie rady dać nie mogą sami, wołają: Polaku walcz z bolszewikami” (fragment). Polska prasa konspiracyjna bardzo dobrze się rozwijała – Polacy mieli dostęp do rzetelnych informacji z „polskiej ręki”, a nie z niemieckich „gadzinówek” czy „szmatławców”.

Podrobiony „Nowy Kurier Warszawski”

13. Tajna oświata

Generalnym Gubernatorstwie w zlikwidowano szkoły wyższe i średnie. W pozostałych szkołach okrojono program nauczania – usunięto historię Polski, literaturę oraz geografiię. Zakazano używania i rozpowszechniania książek sprzed II wojny światowej. Istniały szkoły podstawowe i zawodowe (Niemcy

potrzebowali fachowców do fabryk zbrojeniowych itd.). Gorzej było na terenach wcielonych do III Rzeszy, tam całkowicie zamarło życie oświatowe i kulturalne. Przez pewien czas prowadzono trzyklasowe szkoły podstawowe w okręgu poznańskim. Najlepiej przedstawiała się sytuacja na „Zachodniej Ukrainie i Białorusi”, gdzie nie zamykano szkół – wymagano jednak od nauczycieli i wykładowców nauki w myśl marksizmu. Tak wyglądała oświata podczas II wojny światowej. Warto wspomnieć o konspiracyjnych kompletach i studiach, które działały podczas okupacji. Polska inteligencja (która przeżyła) podejmowała nauczanie w domach prywatnych na małą skalę. W październiku 1939 r. Związek Nauczycielstwa Polskiego powołał do życia Tajną Organizację Nauczycielską, której głównymi działaczami zostali Zygmunt Nowak (przedwojenny prezes ZNP), Czesław Wycech (później został szefem podziemnej oświaty przy Delegaturze Rządu). Pierwsze tajne komplety były już prowadzone od jesieni 1939 r., a w początkach następnego roku Departament Oświaty Delegatury Rządu przejął nad nimi nadzór i kontrolę. Edukacją młodzieży zajmowały się organizacje wojskowe (AK), polityczne (Stronnictwo Ludowe), kościelne oraz wiele innych. Brakowało książek, zeszytów, a przede wszystkim nauczycieli, którzy powzięliby się na konspiracyjną naukę. W 1942 r. w samej Warszawie funkcjonowało 71 tajnych gimnazjów i szkół średnich, które kształciły ok. 21 tys. uczniów (przed wojną było 30 tys.). Rocznie ok. 16 tys. uczniów zdawało maturę na tajnych kompletach. Najwybitniejszych polskich profesorów wywożono do obozów koncentracyjnych (m. in. KULu, Uniwersytetu Jagiellońskiego). Studia humanistyczne, prawnicze i ekonomiczne mogły się odbywać w domach prywatnych, o tyle studia medyczne i politechniczne wymagały laboratoriów (do których nie było dostępu podczas wojny). Podczas tajnych studiów profesor miał bardzo dobry kontakt ze swoimi podopiecznymi. Pierwsze tajne studia ruszyły już w październiku 1940 r. Podczas wojny wydano wiele dyplomów magisterskich i doktorskich (powojenna Polska potrzebowała ludzi z wykształceniem wyższym). Wykorzystywano szkoły założone przez niemieckiego okupanta do prowadzenia studiów. „Żaden naród nie żyje dłużej niż świadectwo jego kultury” – tak kiedyś powiedział Adolf Hitler. Polacy działali wg tej zasady i postępowali tak, by młodzież nie zapomniała o podstawowych wartościach narodowych.

14. Kultura

Hitlerowcy mieli zamiar wytepić wszystkich polskiej inteligencji (księża, lekarze, profesorowie, urzędnicy, pisarze, dentyści, redaktorzy itd.).

Uważali, że to oni przykładają główne wagę do wartości patriotycznych, na przykład brali lata 1795-1918 – kiedy to polska inteligencja zachęcała ludność to powstań przeciwko zaborcom, tak samo miało być podczas „czwartego zaboru”. Podczas okupacji zginął co 3-ci profesor, prawie co 2-ga szkoła lub instytut naukowy została zniszczona. Jednak polska kultura nie mogła nagle zniknąć. W 1941 r. gdy powstało Kierownictwo Walki Cywilnej Zygmunt Lorentz objął Dział Kultury.

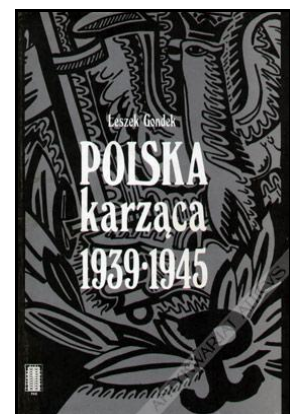

Czesław Wycech

Później (w tym samym roku) jego aparat został włączony do Departamentu Oświaty i Kultury Delegatury Rządu. Istniały tam takie działy jak: Literatury i teatru, Muzyki, Archiwów, Plastyki, Zabytków, Muzeów i zbiorów, Księgarstwa i wydawnictw. Podczas kampanii wrześniowej miało miejsce wiele akcji, które miały na celu uratowanie dobytku kulturalnego i historycznego Polski, np. wywieziono z Warszawy do Lublina obrazy pt. „Bitwa pod Grunwaldem” i „Kazania Skargi”. Podobnych działań na terenie Polski było bardzo wiele. W 1939 r. założono w Warszawie komisję do spraw odszkodowań – zajmowała się ona rejestrowaniem wszystkich zniszczeń i grabieży polskich dzieł sztuki (pracom komisji szefował Antoni Olszewski). Spisy strat wysyłano do Londynu, by po wojnie przeprowadzić remanent.

a. Literatura

Zlikwidowano wszystkie związki literackie – pisarze i redaktorzy nie mieli z czego żyć. W Warszawie założono specjalną stołówkę dla pisarzy, którzy nie mieli źródeł przychodów. Niektórzy redaktorzy poszli na współpracę z okupantem, redagowali „gadzinówki” i „szmatławce”, ale czekały ich za to represje ze strony Podziemia. Żaden z wybitniejszych polskich pisarzy nie współpracował z działaczami hitlerowskich Niemiec. Teksty poetyckie polskich

„Polska karząca”

pisarzy ukazywały się w prasie podziemnej. W niektórych większych miastach organizowano wieczory poetyckie. W Polskim Państwie Podziemnym wydawano ok. 20 czasopism literackich. Pisano także dłuższe formy literackie. Najbardziej znane książki z tamtego okresu to „Kamienie na szaniec” Aleksandra Kamińskiego (opowiadała o działalności polskiej młodzieży podczas wojny), „Dywizjon 303” A. Fiedlera oraz „Polska karząca” S. Dunin-Borkowskiego. Książki wydawane podczas wojny nie miały przynosić sławy pisarzom, lecz dawać świadectwo o cierpieniach Polaków...

„Nie dla piękna słów, ani chwały poety, ale by zaświadczyć co przeżywają Polacy”. Podczas okupacji odbywały się także konkursy poetyckie. W Warszawie było ich aż 10, a ostatni trwał podczas Powstania Warszawskiego, nagrodami były granaty oraz broń automatyczna.

Pierwsze wydanie
„Kamieni na szaniec”
z 1943 r.

b. Teatr

Okupant chciał zmienić polski teatr w dostawcę niewybrednej rozrywki. Związki aktorskie zakazały aktorom współpracy z niemieckim okupantem, tych którzy nie spełniali tego obowiązku spotykały sankcje i represje ze strony Polaków. Sztuki wystawiano głównie w prywatnych mieszkaniach, a także w innych lokalach. W czasie okupacji bardzo dobrze rozwijał się teatr lalkowy, docierał on do szerszych grup widzów. Teatr lat okupacji był zjawiskiem wyjątkowym w Europie tamtej epoki. Te doświadczenia pozwoliły na szybki rozwój teatru w Polsce powojennej.

c. Muzyka

Muzycy występowali przede wszystkim w lokalach rozrywkowych i kawiarniach, na co hitlerowcy przymykali oczy. Jednak Niemcy sprawili, że słuchanie muzyki klasycznej przez Polaków było czynem heroicznym i objawem oporu przeciwko okupantowi. Znanym sposobem muzykowania w Polsce okupowanej były występy uliczne, które cieszyły się dużą popularnością – głównymi grajkami byli członkowie Polskiego Radia oraz

Filharmonii. W 1942 r. powstała sławna piosenka pt. „Siekiera, motyka”. Rozwijala się także pieśń wojskowa, powstały m.in. „Szturmówka”, „Hej chłopcy, bagnet na broń” itd.

d. Inne formy kulturalne

Plastycy odgrywali bardzo ważną rolę w podziemnej działalności poligraficznej – podrabiali dokumenty, pieczętki itp. Kawiarnie stały się głównymi ośrodkami plastycznymi w GG. Plastycy dbali głównie o 3 sprawy: opiekę nad bezrobotnymi plastykami, naukę młodzieży oraz o dokumentację zniszczeń. Plastycy tworzyli także symbole – które były malowane w miejscach publicznych (np. kotwica Polski walczącej). W Polsce okupowanej prowadzili działalność fotografowie i filmowcy. Radiowcy podłączali się do sieci megafonów ulicznych, a także prowadzili audycję radiową podczas Powstania Warszawskiego. W okupowanej Polsce rozwijał się także sport – głównie piłka nożna, a także lekka atletyka, łyżwiarstwo, siatkówka, tenis, pływactwo, walki zapaśnicze i inne.

15. Upadek PPP

1943 r. siły niemieckie zaczęły słabnąć, co było skutkiem działalności W koalicji antyhitlerowskiej. W tym samym roku wydano odezwę do Polaków, by występowali w stosunku do Armii Czerwonej jako gospodarze tych ziem – była to tak zwana akcja „Burza”, która miała nieprzewidywane skutki (aresztowano wielu działaczy polskiego Podziemia). Powstanie Warszawskie było jednym z symboli „początku końca” PPP. Powstanie PKWN spowodowało powstanie nowej Polski – Polski Ludowej (komunistycznej). PPP pozostało do końca lojalne Rządowi RP na uchodźstwie, Podziemie znalazło się także w konflikcie z nowymi „demokratycznie wybranymi” władzami Polski. W lutym 1945 r. Delegat Rządu , jego zastępcy i dowódcy AK zostali zaproszeni na rozmowy z władzami radzieckimi – co było zwykłym „mydleniem oczu”, znaleźli się oni w rękach sowieckich władz. 27 czerwca 1945 r. odbyło się

ostatnie zebranie Rady Jedności Narodowej, gdzie następca Delegata Rządu (Stefan Korboński) podał się do dymisji. Akowcy musieli zejść znowu do podziemia – teraz przeciwko okupantowi radzieckiemu.

Czasy, w których działało PPP były niepowtarzalne, Polacy poczuli swoją siłę i pragnienie własnego państwa (II Rzeczpospolita miała tylko 21 lat). Armia Krajowa w 1944 r. liczyła wg niektórych przekazów nawet do 600 tys. żołnierzy. Jest to nieporównywalna liczba z Armią Ludową, która w czasach świetności liczyła 47 tys. ludzi. W samej Warszawie podczas powstania walczyło ok. 100 tys. żołnierzy.

16. Proces szesnastu

27 marca 1945 r. Delegat Rządu, jego zastępcy i dowódcy AK udali się na rozmowy z władzami radzieckimi, gdyż zostali zaproszeni przez gen. Sierowa (pełnomocnika Stalina). Gdy 27 marca 1945 r. przybyli do Moskwy, to zostali aresztowani. Podczas wyroku postawiono fałszywe oskarżenia, m.in. prowadzenie przez AK współpracy z niemieckim okupantem, wywiad i dywersja na tyłach radzieckiej armii. Wszystko to było kłamstwem i oszczerstwem, które miało na celu skompromitowanie polskich władz emigracyjnych przed polską i ogólnonarodową opinią publiczną. Polskim działaczom politycznym zarzucono:

1. Utworzenie oddziałów Armii Krajowej, które miały na celu walkę na tyłach Armii Czerwonej.
2. Założenie polskiej organizacji wojskowo-politycznej „NIE”.
3. Szkodliwą działalność organizacji AK i „NIE”.
4. Pracę nielegalnych radiostacji.
5. Planowanie współpracy z Niemcami przeciwko ZSRR.

Ława oskarżonych w procesie „szesnastu”

Na kary zostali skazani: generał Okulicki (10 lat), Jankowski (8 lat), A. Bień, S. Jasiukowicz (5 lat), K. Bagiński (1 rok), E. Czarnowski (6 miesięcy), J. Chaciński oraz pozostali członkowie RJN na 4 miesiące. K. Kobyłański, Michałowski i J. Stemler-Dąbski zostali uniewinnieni. Uczestnicy procesu 1945 powrócili do kraju z wyjątkiem Okulickiego, Jankowskiego, Jasiukowicza którzy zginęli w więzieniu. A. Pajdak nie przyznał się do winy i został skazany w legalnym procesie w listopadzie 1945 na 5 lat. Powrócił do kraju w 1955.

17. Wolność i niezawisłość

ostała założona 2 września 1945 r. w Warszawie jako organizacja antykomunistyczna. Przejęła ona struktury organizacyjne, majątek, kadry od Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj (która została rozwiązana w 1945 r.). Organizacji WiN szefowali:

- od 2 IX 1945 do 5 XI 1945 - płk Jan Rzepecki,
- od XI 1945 do 18 X 1946 - płk Franciszek Niepokólczycki,
- od X 1946 do 5 I 1947 - ppłk Wincenty Kwieciński,
- od I 1947 do 27 XI 1947 - ppłk Łukasz Ciepliński.

Organizacja miała na celu niedopuszczenie komunistów do sprawowania rządów w Rzeczypospolitej – przewidywano także akcje zbrojne przeciwko „czerwonym”.

Jesienią 1945 r. niektórzy z członków WiN zdekonspirowali się. W 1946 r. nowe dowództwo podporządkowało się rządowi emigracyjnemu. Struktury organizacyjne zostały przejęte z AK. WiN domagał się wycofania Armii Czerwonej z terenów Polski. Odrzucał granice uchwalone w Jałcie. Członkowie WiN chcieli stworzyć polską armię, która nie byłaby uzależniona od Związku Radzieckiego. Głosili postulaty powszechnej edukacji i reformy rolnej. Jednak wzywali do odrzucenia w referendum w 1946 r. znacjonalizowania gospodarki. Wzywano także PSL do zbojkotowania wyborów do Sejmu. Podczas czasów Polski Ludowej WiN był prześladowany przez Urząd Bezpieczeństwa. Jesienią 1945 r. UB

Krzyż Stowarzyszenia
„Wolność i
Niezawisłość”

aresztowało płk. Jana Rzepeckiego oraz innych dowódców. Od roku 1948 UB kontrolowało WiN przez przewertowanych oficerów. WiN współpracowało z organizacjami zachodnimi (doniosło ONZ o sfalszowanym referendum ludowym) m.in. CIA, IS. W 1952 r. organizacja została zniszczona przez agentów UB, którzy zrobili w gazecie mistyfikację (napisano o dobrowolnym zgłoszeniu się do władz Zarządu Głównego Zrzeszenia).

18. Podsumowanie

wojna światowa była trudnym okresem dla większości narodów – a zwłaszcza dla Polski, która straciła ponad 16% mieszkańców (jest to ^{II} największy odsetek na świecie). Polacy jednak poczuli swoją wewnętrzną siłę podczas wojny, umieli pokazać, że za kawałek ziemi są gotowi ponieść śmierć, o czym mowa jest w słowach J. Becka (z dn. 5 maja 1939 r.):

„Pokój jest rzeczą cenną i pożądaną. Nasza generacja, skrwawiona w wojnach, na pewno na okres pokoju zasługuje. Ale pokój, jak prawie wszystkie sprawy tego świata, ma swoją cenę, wysoką, ale wymierną. My w Polsce nie znamy pojęcia pokoju za wszelką cenę. Jest jedna tylko rzecz w życiu ludzi, narodów i państw, która jest bezcenna. Tą rzeczą jest honor.”

Wykazali się także dojrzałością, tworząc organizacje polityczne, wojskowe (WiN, AK, Wawer itp.). Walczyli za tą wolność, która dla naszego młodego pokolenia jest rzeczą normalną, ale nie zawsze tak było (mam tu na myśli okupację niemiecką i radziecką). Walczono w lasach, w miastach

19. Źródła i bibliografia

Książki:

Stanisław Salmonowicz – „Polskie Państwo Podziemne.”

Jerzy Śląski – „Polska walcząca”

Aleksandra Łuczak, Andrzej Skrzypek – „Polska – ostatnie pół wieku”

Tomasz Małkowski, Jacek Rzeźniowiecki – „Historia III”

Władysław Skarbek – „Ściągą z historii powszechnej V”

Strony internetowe:

www.pl.wikipedia.org